

Akarsu (Trabzon-Maçka) Köyünde Hayvanlar İçin Yakılan Ağıtlar

Dirges for Animals in Akarsu (Trabzon-Maçka) Village

Nursel Baykasoğlu*

Özet

Ağıtlar genellikle ölen bir kimsenin ardından söylenir ve ölümlle gelen ayrılığın insan ruhunda açtığı derin yaralar konu edilir. Akarsu köyünde tespit edilen örneklerde hayvanlar için de ağıt yakıldığı görülmektedir; hayvanların hastalığı veya ölümü bir insanın kaybı gibi iz bırakmaktadır. Ağıtlar genellikle kadınlar tarafından söylenir. Tespit edilen ağıtların dikkat çeken bir diğer yönü de bazılarının erkekler tarafından söylenmiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Akarsu köyü (Trabzon-Maçka), ağıt, hayvanlar için yakılan ağıtlar

Abstract

Dirges are sung mostly after the death of a beloved person, in Akarsu village (Trabzon-Maçka) village, however, we recorded dirges sung after the illness and death of animals as well. Although dirges are mostly sung by women, some of the dirges recorded here were sung by men.

Keywords: Akarsu village (Trabzon-Maçka), dirge, dirges for animals

Akarsu köyü Maçka ilçesinin 11 km güneyinde yer alır. Trabzon iline uzaklığı 40 km'dir. Köy çam ormanlarıyla kaplı yemyeşil dağlarla çevrili olup doğusunda Fosiya çayırları ve Altındere, batısında Karakaban, Kuzeyinde Kırantaş ve Bakımlı Köyü, Güneyinde ise derenin oluşturduğu vadi ile yaylalardan Gümüşhane'ye komşudur.

* Yrd. Doç. Dr. Nursel Baykasoğlu, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, Ankara.
nbaykas@gazi.edu.tr

Akarsu köyü Doğu Karadeniz dağlarının eteğinde engebeli bir arazide kurulmuştur. Batısında bulunan Karakaban tepesi 2500 m yükseklikte olup doğusunda bulunan tepelerle aynı yüksekliğe sahiptir. Maçka ilçesini köye bağlayan vadi Acısu yaylasına kadar uzanır. Zaman zaman küçük düzlüklere rastlansa da vadiye inen yamaçlar oldukça diktir. Buna rağmen, çevredeki köylere oranla düz araziler daha geniş yer tutar. Köy merkezi, Mandriyoz ve Fosiya çayırları bunlardan bazılarıdır. Köyün yerleşim alanı rakımı 600 ile 1000 m arasında kalan alanlardadır. 1000 m ile 1800 m arasındaki yüksekliklerde mezireler, 1800 metreden yüksek rakımlarda ise yaylalar bulunur. Köyün ortasında yaz-kış çağlayarak akan ve köye adını veren dere Camiboğazı yaylasından doğar ve Trabzon'da denize dökülür.

Fotoğraf No. 1: Akarsu köyünde mezire evi

Fotoğraf No. 2: Akarsu köyü

Ağıt; genellikle bir ölümün yada acı, üzücü bir olayın ardından söylenen halk türküsüdür. Akarsu köyünde, toplum belleğinde derin iz bırakan acı olaylar veya vefatlar dışında, gerek hastalanmaları ve gerekse ölümleri durumunda hayvanlar için de ağıt söylendiği görülmüştür. Tespit edilen örnekler taşıdıkları folklorik değer açısından önemlidir; bundan başka ekonomisi büyük ölçüde hayvancılığa dayanan toplumlarda bireylerin hayvan algısı hakkında bir fikir vermesi bakımından da önemli bir sosyolojik veridir.

Ağıt kavramı Azerbaycan'dan *ağı*, Kerkük yöresinde *sazlamağ*, Türkmenistan'da *tavs* ve *tavs*a gibi sözcüklerle karşılaşılır.

Ağıtların içeriği ve ezgisi, toplumun ortak yaratma gücüyle zenginleşir. Acı veren hemen her olayın (yıkım, kıtlık, sel, ölüm vb.) ardından ağıt söylenebilir. Ağıtlar genellikle kadınlar tarafından söylene de Akarsu köyünde, sayıları az da olsa, erkeklerin hayvanlar için söylediği bazı ağıtlar tespit edilmiştir. Bu makalede yer alan ağıtlar ve bunların söylenme nedenleri 2012 yılı temmuz ve ağustos aylarında, Akarsu köyü sakinlerinden yüz yüze görüşme tekniği ile derlenmiştir.

Bu gün 79 yaşında olan Seher Güner'in 65 yaşında iken, yaylaya göç esnasında hastalanan katırına söylediği ağıt:

*Yuri katirum yuri,
Erişelum eşeği.*

*Çiçek açti gideyi,
Nazli yarun döşeği.*

Bu gün 80 yaşında olan Fatma Güner'in *Yaşmakli* adlı, hastalanarak ölen ineği için 60 yaşında söylediği ağıt:

*Yaşmaklim senun ile,
Dağı taşi aşardım.
Bıraktun gittun beni,
Düz yolu da şaşardım.*

Bu gün 45 yaşında olan Türkan Yıldız'ın, *Nazara* adlı, satılan ineği için söylediği ağıt:

*İnecuğumun adi,
Nazaraydi Nazara.
Bağladun başına ipi,
Endurdun (indirdin) oni pazara*

Bugün hayatta olmayan Mehmet Baykasoğlu'nun 65 yaşında iken, kızı tarafından gece mezire evi (yayladan göçtükten sonra, yayla ile köy arasında bir süre daha hayvanları otlatmak için kalınan düzlükte yer alan, genellikle tek odalı küçük ev) dışında unutulmuş ahıra konulmayan ve gece kurtlara yem olan katırı için söylediği ağıt:

*Elum (elim) ayağum sendun,
Koymazdun beni yolda.
Sen kurtlara yem oldun,
Buraktum seni orda.*

*Oy kurtlar zalum(zalim) kurtlar,
Aldunuz oni benden,
Yaktunuz ciğerumi,
Kurtaramadım sizden.*

*Gel aşalum kırani (bayırı)
Ben seni ariyirum
Tomar (yaylalarda açan bir tür kır çiçeği) çiçeklerini,
Hep sensun saniyirum.*

Fotoğraf No. 3: Mehmet Baykasoğlu'nun katırından geriye kalan çanı

Kaynaklar

Örnek, Sedat Veyis, *Türk Halkbilimi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977.

Temel Britannica, Ana Yayıncılık, Cilt 1, İstanbul 1986.

Kaynak kişiler

Fatma Güner, 80 yaşında

Niyazi Baykasoğlu, 75 yaşında

Seher Güner, 65 yaşında

Türkan Yıldız, 45 yaşında

Fotoğraflar

Yeter Baykasoğlu

Aysel Gürkan (Baykasoğlu)